

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר אברהם זיסקינד שליט"א

סנהדרין כה. - בענין עדות שבטלה מקצתה ברשע דחמס ובנוגע בדבר

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- מבואר בגמרא בכמה מקומות דאמרינן פלגינן דבורי, ולכן אם אי אפשר לקבל חלק מעדותו של עד (משום שהוא קרוב להבעל דין), מכל מקום שאר עדותו (שהוא מעיד לאחרים שאינם קרוביו) כשרה. וצ"ע, למה לא אמרינן שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה?
- בנימוקי יוסף בסוגיין מבואר דרשע ושאר פסולי עדות כשרים לעדות אשה, אבל רשע דחמס פסול. וצריך עיון, מה הסברא לחלק ביניהם?
- מה דין עד שנעשה רשע דחמס על ידי עדות שקר - האם הוא נפסל לעדות רק מכאן ולהבא, או שנפסל אפילו לעדות זו שנעשה בו רשע דחמס? וכן יש לחקור בשחיטת מומר כשנעשה מומר על ידי שחיטה זו, האם שחיטתו כשרה?
- האם יש לחלק בין רשע דחמס (או נוגע בדבר) ובין שאר הפסולים לענין נמצא אחד מהן קרוב או פסול, ולענין תחילתו בפסול וסופו בכשרות? ומה דין פסול בעל דבר לענין זה?

1. גמרא סנהדרין כה., וז"ל, "אמר רבא לוח ברבית פסול לעדות. והאנן תנן מלוה ברבית! מלוה הבאה ברבית. בר בינייתוס אסהידו ביה תרי סהדי, חד אמר קמי דידי אוזיף בריביתא, וחד אמר לדידי אוזפי בריביתא. פסליה רבא לבר בינייתוס. והא רבא הוא דאמר לוח ברבית פסול לעדות, הוה ליה רשע, והתורה אמרה אל תשת רשע עד! רבא לטעמיה, דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע."

2. נמוקי יוסף סנהדרין כז., וז"ל, "שבועת שוא. על עמוד של אבן שהוא של זהב, ואע"ג דלאו רשע דחמס הוא תלמודא פסק כאביי דלא בעינן רשע דחמס, ולאביי לא הוי טעמא משום דעבירה קא עביד הוא אלא טעמא דאביי משום דרשע הוא ורחמנא פסליה לעדות דכתיב אל תשת רשע עד, אבל בעלמא בשאר איסורים דלא שייך עדות דאפילו עד אחד כשר בהם ואפילו אשה ליכא למפסליה."

3. קצות החושן סי' נ"ב אות א', וז"ל,

נחירה בעלמא, אלא ודאי אין שם מומר עליו אלא מאותה שחיטה ואילך ע"ש.

וא"כ נראה דהוא הדין הכא נמי, דבמלוה על פה לא עברי העדים על לא תשימון, דכיון דאפשר דלא אתי לידי גביה לא עברי, אלא דוקא בעדות שבשטר עברי, וכמו שנסתפק מהר"א ששון (שו"ת תורת אמת) סימן קס"ב, וע"ש במשנה למלך הנזכר דהוכיח מדברי המרדכי פרק איזהו נשך (ב"מ סי' ת"מ) דבמלוה על פה לא עברי על לאו דלא תשימון. וא"כ כיון דלא עברי אלא בשעת חתימתן לא נעשו פסולין אלא משעת חתימתן ואילך, אבל מה שחתם בהכשר הוא והשטר כשר ודו"ק.

ומצאתי במוהרי"ט בענין זה באורך ומשיג על דברי מוהרש"ך, ולענ"ד דברי מוהרש"ך נכונים ולכן נעתיק כל דברי מוהרי"ט שם בחלק א' סימן קל"ח (ד"ה אלא שיש) ז"ל, ועל מה שבא בשאלה שיש חרם שלא ימצא שום עד בקידושין אם לא יהיה שם החכם מרביץ תורה בקהל והפרנסים, הנה ראיתי מ"ש הרב המובהק כמוהר"ר שמואל די

"שטר שיש בו ריבית. והקשו בתוס' (ב"מ עב, א ד"ה שטר) הא העדים פסולים שעוברים בלאו דלא תשימון (שמות כב, כד), ואע"פ שאין מרויחין יש להם לפסול מידי דהוי אעבריינן אוכל נבילות להכעיס דק"ל כאביי (סנהדרין כז, א) דפסול..."

ובעיקר קושיא שהקשו תוספות וכל הראשונים דעדים פסולים, נראה ליישב לפי מה שהקשו תוספות בפ"ק דחולין (יד, א ד"ה השוחט) גבי שוחט בשבת שחיטתו כשירה דהא הוי מומר לחלל שבת ושחיטתו פסולה, ותירצו בתוספות שם דבפעם אחת לא הוי מומר, והר"ן בחידושו (שם) כתב כיון שאין נעשה מומר עד גמר שחיטה אין שם מומר עליו אלא מאותה שחיטה ואילך, וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אותו ואת בנו (שם פא, ב) דלרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה שחט ראשון לשולחנו ושני לע"א חייב משום אותו ואת בנו, ואם איתיה דשחיטה ראשונה שחיטת מומר הוי אמאי מחייבי רבנן והא אין שחיטה כלל אלא

מודינא ז"ל (חלק אה"ע סי' כ"א) שהואיל ועברו על חרם הקהל הם פסולים ונתבטלה עדותן לגמרי. וגם ראיתי להרב סגן הכהנים ז"ל (שו"ת מהרש"ך) בתחלת ספר שלישי (סי' א' ד"ה ועל) שאף הוא נראה בעיני חכמתו כן אלא שהוקשה בעיניו שמעשים בכל יום נעשין קידושין כאלו בפני הרבנים הקדושים אשר בארץ המה ולא אחד מהם שהורה היתר מטעם זה, לכך אמר דאפשר דטעמא דמלתא שאנו מקיימין עדותן לפי שלא נפסלו אלא מכאן ולהבא אחר שנתקדשה אבל בשעת הקידושין כשרין היו... אלו דבריו ז"ל. ואיני רואה דבריו בזה במה שדן שהם כשרים לפי שבשעה שנמצאו העדים בשעת הקידושין כשרים היו ולא קדם להם פסול אחר ולאחר הקידושין הוא דנפסלו, גדולה מזה אמרו (ב"ק עג, א) בפלוגתא דר' יוסי ורבנן בשנים שהם מעידים אותו שגנב והם מעידים אותו שטבח בעדות אחת בבת אחת תוך כדי דיבור והוזמו על הטביחה סברוה דכולי עלמא תוך כדי דיבור כדיבור דמי ורבנן סברי עד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל וכיון דמההיא שעתא דקא מתזמי אטביחה דקא מיתזמי אתזום אגניבה דלא קא מתזמי לא אתזום, ור' יוסי סבר למפרע הוא נפסל וכיון דמיד כי אסיהדו הוא דאפסלו כי אתזמי להו אטביחה איתזמי נמי אגניבה דתוך כדי דיבור כדיבור, אלמא למאי דאפסק (שם) כאביי דלמפרע הוא נפסל אפילו מה דאסיהד תחלה תוך כדי דיבור לא מהימן, כל שכן בעדות עצמה... ע"ש.

אמנם הכינותי לבי ליישב דברי סגן הכהנים שיהיו נכונים, וזה יצא ראשונה. על ראשון מ"ש להביא ראיה מהא דאמרינן גבי עדי גניבה וטביחה שהוזמו על הטביחה בטלה עדות הגניבה ולא אמרינן דלא נפסלו אלא מכאן ולהבא ומה שהעיד בעת רשעתו כשר הוא. דע דיש חילוק בין רשע דחמס ובין רשע דאינו דחמס, והוא דרשע דאינו דחמס צריך להיות דוקא מחייבי מלקות לדעת הרמב"ם ורשע דחמס אפילו אין בו מלקות פסול משום דחשיד למשקר בשביל הנאת ממון, ויש חילוק והפרש גדול בין רשע דחמס לרשע דאינו דחמס אע"ג דשניהם פסולין. וז"ל הנימוקי יוסף פרק זה בורר (סנהדרין ה, ב בדפי הרי"ף), שבועת שוא על עמוד של אבן שהוא של זהב, ואע"ג דלאו רשע דחמס הוא ותלמודא (שם כז, א) פסק כאביי דלא בעינן רשע דחמס, ולאביי לא הוי טעמא משום דעבירה קא עביד, אלא טעמא דאביי משום דרחמנא פסליה לרשע לעדות והאי רשע הוא וכתוב אל תשת רשע עד, אבל בעלמא בשאר איסורים דלא שייך עדות דאפילו עד אחד

כשר בהם ואפילו אשה ליכא למיפסליה עכ"ל.

הרי דרשע דאינו [דחמס אין] פסולו משום משקר אלא דגזירת הכתוב הוא אל תשת רשע עד, אבל לא משום דעבר עבירה דנימא דחשיד ג"כ בעדות שקר, דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לדבר אחר, אלא פסולו הוא גזירת הכתוב כמו קרוב ואשה ולכן במקום שהכשירו פסולין גם בזה כשר, אבל רשע דחמס כגון גזלנין גם בעדות אשה פסול משום דחשיד למשקר משום הנאות ממון. ומהאי טעמא נמי כתב במישרים (נתיב ב') חלק ו' (יג, ע"ג) גבי חתם (בכתב) [בשטר] עד שלא נעשה גזלן ואח"כ נעשה גזלן דבעינן הוחזק כתב ידו בב"ד קודם שנעשה גזלן משום דחיישינן דילמא עתה אחר שנעשה גזלן חתם וזייף, וגבי חתנו לא בעינן הוחזק כתב ידו בבית דין קודם שנעשה חתנו משום דקרוב אינו משקר אלא פסולו משום גזירת הכתוב, וביאר שם במישרים חתם עד שלא נעשה גזלן וכנ"ל והוא שהוחזק כתב ידו בב"ד, וכן הדין בעד זומם, וכתבו בתוס' דיש להסתפק אם נפסל בשאר עבירות שאינו חמס אם נפסל בכך עכ"ל, והיינו משום דכיון דרשע שאינו חמס אינו חשוד למשקר משום דעבר עבירה, דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לדבר אחר אלא דגזירת הכתוב אל תשת רשע עד והתורה פסלו אפילו אינו משקר וכמו קרוב ואשה, ומשום הכי ברשע [שאינו חמס] לא בעינן הוחזק כתב ידו בבית דין. ועיין מ"ש בסימן מ"ו ס"ק [ט"ז] [י"ז] דזה נוטה יותר דגבי רשע דאינו דחמס לא בעינן הוחזק כיון דאינו משקר וכמו בחתנו, אבל בעד זומם לא אסתפקא דודאי בעינן הוחזק כתב ידו קודם, דהא חשוד לאותו דבר להעיד שקר.

ולפ"ז ודאי רשע דאינו דחמס דאין פסולו אלא מצד גזירת הכתוב אינו נפסל אלא מה שהעיד אחר שנעשה רשע אבל מה שהעיד בשעת רשעתו כשר כיון דאינו משקר וכמ"ש הרי"ן גבי שחיטת מומר, אבל עד זומם או רשע דחמס דהוא פסול משום משקר א"כ השתא דחשידינן אותו למשקר מה שהעיד אחר כך מכל שכן מה שהעיד בשעה שמשקר דהא חשוד לאותו דבר. וההיא דמרובה בעד זומם וכן מה דמייתי מוהרי"ט שם מעדות מוכחשת מדברי תוס' גבי לא נחלקו ע"ש, התם עד שקר הוא וחשוד לאותו דבר וא"כ טפי ראוי לפסול מה שהעיד בשעה דידיעין דמשקר, אבל ברשע דאינו דחמס וכההיא דעברו על החרם דאינו חשוד למשקר דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לדבר אחר ופסולו גזירת הכתוב כמו קרוב א"כ לא מיפסל רק מה שהעיד אחר שנעשה רשע, והוא נכון."

4. קצות החושן סי' ל"ג אות ג', וז"ל,

"ויש מי שמכשיר ז"ל הסמ"ע (סקכ"ב), הואיל דבצוואה לא היה תועלת לשכיב מרע כי אם לבניו והן רחוקים עמו אף בשעה שנמסר להם העדות. וכ"כ בט"ז משום דהשכיב מרע יכול לחזור ואין הנפקותא אלא לבניו, ולפי"ז אם היא מתנת שכיב מרע במקצת דבעי קנין הוי פסול לכולי עלמא עכ"ל הט"ז. ולעני"ד נראה דגם במתנה בקנין יכולין להעיד נגד בניו ולא הוי תחלתו בפסול וסופו בכשרות, לפי מ"ש הרמב"ן בחידושו פרק חזקת הבתים (ב"ב) דף מ"ג (ע"א ד"ה ואמאי) בהא דפריך ולסלקי בי תרי מינייהו ולדייני וז"ל, וא"ת וכי מסלקי אמאי מכשרי והא בעינן תחלתו וסופו בכשרות וכו', לפיכך נראה לי שלא נאמר תחלתו בפסול אלא במי שהיה קרוב ונתרחק או פסול הגוף אחר שהרי זה מעיד למי שהיה קרובו בשעת ראייה, אבל כאן שעכשיו נסתלק מממון זה אין זה מעיד לקרובו ולא למי שהיה קרובו בשעת ראייה שהרי ממון אחרים [הוא] ולא שלו ולאחרים [הוא] מעיד, כללו [של דבר] אין אדם מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראייה, אבל אם היה פסול לזה בשעת ראייה מעיד באותו עדות לאחרים שהרי תחלתו כשר הוא אצלם, וזה הטעם למי שהיה עד לקרובו ונסתלק אותו קרוב מאותו ממון שהוא כשר עכ"ל.

ובנימוקי יוסף פרק חזקת הבתים (כג, א בדפי הרי"ף) אחר שהביא לשון הרמב"ן כתב וז"ל, ונראה לי שהרב ז"ל סובר דלא אזלינן אלא בתר גברא, משום [דהאי] דמסהיד לו מסהיד ולצורך האיש ההוא מעיד שהרי אינו מעיד לצורך הממון עצמו, אלא כל היכא והו"ל תחלתו בפסול."

אלא לשיטת הראב"ד (תשובות חכמי פרובינציא חו"מ סי' ה') דטעמא דלא בעינן גבי ממון תחלתו בכשרות הוא משום דגבי נוגע לא שייך תחלתו בפסול כיון דנוגע לעצמו מעולם לא היה עליו שם עד, וא"כ נדון דידן אצל קרובו שפיר הוי תחלתו בפסול. וזה נראה שיטת הרא"ש (סנהדרין פ"ג סי' כ"א) דפוסל בשכיב מרע שהוא קרוב לעדים ועדים רחוקים (לפניו) [לבניו], דאע"ג דס"ל דגבי ממון לא שייך תחלתו בפסול וכמ"ש הרא"ש פרק חזקת הבתים (ב"ב פ"ג סי' מ') ופרק זה בורר (סנהדרין שם) דלא אמרינן תחלתו בפסול אלא גבי פסול הגוף ולא בפסול ממון, היינו דסבירא ליה דוקא אם היה נוגע ולא היה מעולם עליו שם עד, אבל זה שהיה קרובו היה עליו שם עד פסול והו"ל תחלתו בפסול."

5. קצות החושן סי' ל"ו אות ד', וז"ל,

"דתרתי בעינן. נסתפקתי בנמצא אחד מהם קרוב או פסול שבשעת ראייה כשר היה, אלא בשעת הגדה נפסל מהו. ולפי דעת הרמ"ה דאפילו לא נצטרפו כאחת בשעת ראייה אלא בשעת הגדה נמי נתבטל כל העדות, דעיקר קרא בשעת הגדה הוא, א"כ הכא נמי כיון דבשעת הגדה פסול הוא נתבטל כל העדות. אבל לפי דעת יש אומרים דתרתי בעינן ראייה והגדה, והכא דבשעת ראייה כשר היה, א"כ ליכא אלא הגדה לחודיה ואנו תרתי בעינן. ואיפכא לא מספקא לי דהיינו היכא דבשעת ראייה פסול היה, וקודם הגדה נעשה כשר, למאן דאמר תרתי בעינן. משום דזה נמי חשוב הגדה בפסול דכיון דתחלתו בפסול וסופו בכשרות פסול, אם כן הרי עכשיו נמי פסול אבל אם בשעת ראייה כשר היה בזה הספק.

(לא, א) אמר רשב"א לא נחלקו ב"ש ובי"ה על שתי כתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה, על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן. והקשו תוספות (בב"ב ד"ה נחלקה ובסנהדרין ד"ה שבי"ש) ז"ל, הקשה ריב"א לבית שמאי דאמרי בכת אחת נחלקה עדותן דחשיבי ליה מוכחשין, א"כ אפילו בשני כתי עדים נמי תבטל עדותן, דהוי להו נמצא אחד מהם קרוב או פסול, וע"ש שתירצו בזה שלשה תירוצים. ואי נימא דהיכא דהיה כשר בשעת ראייה לא נתבטל העדות, אם כן לא מקשי תוספות מידי, דהא עד זומם ועד שקר אינו נפסל אלא משעה שהעיד, ועד השתא כשר הוא, א"כ בשעת ראייה כשר היה, ודעת תוספות במכות (ו, א ד"ה שמואל) דבהגדה לחוד לא מיפסל, ומדלא תירצו (נמי) דכהאי גוונא דבשעת ראייה כשר היה לא שייך נמצא אחד מהם קרוב או פסול (אלא) מוכח דאפילו היה כשר

"דתרתי בעינן. נסתפקתי בנמצא אחד מהם קרוב או פסול שבשעת ראייה כשר היה, אלא בשעת הגדה נפסל מהו. ולפי דעת הרמ"ה דאפילו לא נצטרפו כאחת בשעת ראייה אלא בשעת הגדה נמי נתבטל כל העדות, דעיקר קרא בשעת הגדה הוא, א"כ הכא נמי כיון דבשעת הגדה פסול הוא נתבטל כל העדות. אבל לפי דעת יש אומרים דתרתי בעינן ראייה והגדה, והכא דבשעת ראייה כשר היה, א"כ ליכא אלא הגדה לחודיה ואנו תרתי בעינן. ואיפכא לא מספקא לי דהיינו היכא דבשעת ראייה פסול היה, וקודם הגדה נעשה כשר, למאן דאמר תרתי בעינן. משום דזה נמי חשוב הגדה בפסול דכיון דתחלתו בפסול וסופו בכשרות פסול, אם כן הרי עכשיו נמי פסול אבל אם בשעת ראייה כשר היה בזה הספק.

אמנם יש להוכיח דאפילו למאן דאמר תרתי בעינן נמי פסול כל העדות בהצטרף קרוב או פסול, אפילו היה כשר בשעת ראייה. והוא בפרק חזקת הבתים (ב"ב מא, ב) ובסנהדרין

בשעת ראייה נמי נתבטל כל העדות, אע"י דתרתו בעינין. וטעמא דהך מלתא משום דכל שלא ראו כאחד, א"כ נתחלק עדותן בשעת ראייה ולא נתבטל עדות הכשרים, אעפ"י שנצטרפו בשעת הגדה, משום דכבר נחלקה בראייה, אבל היכא שראו כאחד והגידו כאחד אלא

6. גבורות ארי מכות ה., וז"ל,

"נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. האי פסול אינו יודע בהי פסול איירי, אי אפילו פסול מחמת עבירה בכלל או מיירי דוקא בשאר פסולין כמו אשה ועבד אבל פסולי עבירה לרוב דאמר בפי' זה בורר (כו), מומר אוכל נבילות להכעיס כשר לעדות ולתיאבון הוא דפסול אע"י דלהכעיס חמור ממנו משום דרשע דחמס בעינין שעבר עבירה בשביל הנאתו ומש"ה פסול דה"נ חיישינן דשקיל שוחדא ועיד שקר, וכיון דפסול רשע אינו מצד גזירת הכתוב כמו פסול קורבה, דאפילו משה ואהרן פסולין אהדדי כדאמרינן ס"פ מי שמת (קנט, א) אלא משום חששא דלמא יעיד שקר ואלו היה ברור לנו שמעיד אמת בר עדות הוא, אפשר לומר דאין מבטל עדות ה' כשירים שעמו, דהא הוא עצמו אם היה ברור לנו שמעיד אמת עדותו עדות, והרי ה' כשירים שעמו מגלין עליו שבעדות זו אינו משקר וא"כ הוא גופיה בעדות זו כאחד מן הכשירים, כ"ש שאינו פוסל הכשירים שעמו.

ואע"י דקיי"ל כאביי דס"ל התם דאפילו אוכל נבילות להכעיס נמי פסול, וא"כ בע"כ הא דפסלה תורה רשע לעדות גזירת הכתוב הוא כמו פסול קורבה ולא משום חשש דלמא משקר וא"כ ודאי פוסל ומבטל עדות הכשרים שעמו כמו קרוב, מכל מקום למאי דפירש הרי"ף דאין רשע פסול לעדות אלא א"כ עבר עבירה שחייב עליה מלקות דרחמנא קריה רשע לחייבי מלקות דכתיב והיה אם בן הכות הרשע, אבל אם אינו בר מלקות כגון שעבר על לאו שאין בו מעשה או לאו שניתק לעשה או לאו שבכללות כשר, כמ"ש בשמו בספר העיטור וכן דעת קצת

7. קובץ שיעורים בבא בתרא קע"ו, וז"ל,

"וליסלקו בי תרי ולידיינן. והא דלא מיפסלי משום תחלתו בפסול, כתב בשיטה בשם הראב"ד כיון דפסול נוגע הוא משום דחשוד לשקר לא אמרינן בזה תחילתו בפסול, דלאחר שנסתלק מנגיעתו שוב אינו חשוד לשקר, ונראה דה"ה לענין נמצא אחד מהעדים נוגע לא פסלינן לכל העדות דהאחרים אינן חשודין לשקר ובגבורות ארי פ"ק דמכות נסתפק בזה.

שהיה כשר בשעת ראייה, אם כן כיון דעל כל פנים בשעת הגדה נעשה פסול, הוי ליה נמצא קרוב או פסול כיון דנצטרפו עדותן ולא נחלקה לא בראייה ולא בהגדה, ולכן כיון דבשעת הגדה פסול הוא נתבטל כל העדות, וזה ברור."

מפרשים, הא ודאי דומיא דרשע דחמס אע"י דלאו בר מלקות הוא ולא מיקרי רשע מודה דפסול, כדמוכח התם דגולנין ומלוי בריבית פסולין לעדות מן התורה, ופסול זה ע"כ משום חשש עדי שקר וכמ"ש [הרמב"ם בפ"י מהלכות עדות ה"ד], והשתא גם אליביה יש להסתפק אי פסול כזה מבטל עדות ה' כשירים או לא

וכי האי גוונא יש להסתפק הא דקיי"ל בפי' יש נוחלין (קכח, א) דלענין עדות בעינין תחלתו וסופו בכשרות אבל אם היה תחלתו בפסול אע"פ שסופו בכשרות פסול, אי גבי פסולי עדות מחמת עבירה נמי בעינין תחלתו וסופו בכשרות ואי היה פסול בשעת ראייה ובשעת הגדה היה כשר כגון שעשה תשובה פסול, או דלמא לא בעינין תחלתו בכשרות אלא בגוונא דחשיב התם חתנו ומתה בתו או סומא ונתפתח שוטה ונשטפה חרש ונתפקח, דכל הני אין פסוליהו משום חשש עדות שקר אלא מגזירת הכתוב, הלכך בעינין תחלתו נמי בכשרות כדנפקא ליה בפ"ד דערכין (יח, א) דאמר קרא או ראה אם לא יגיד בראיה והגדה תליא רחמנא מלתא, אבל הפסול מחמת עבירה משום חשש עדות שקר נגעו בה ואלו ידענו שמעיד אמת עדותו עדות א"כ אין עליו תורת פסול כלל בשעת ראייה אלא משום הגדה שלא יעיד בשקר, וכיון דבשעת הגדה כשר הוא ובחזקת שאינו משקר איגלי מלתא למפרע דראיתו היתה בהכשר ותחלתו וסופו בכשרות הוי, ואפילו לאביי ברשע דלאו בר מלקות הוא ואינו פסול אלא משום רשע דחמס ומשום חשש עדות שקר בכי האי גוונא לית לן בה."

והריטב"א בקידושין דף מ"ג כתב דאם יפטור הלוח את השלוחין מהיסת אכתי פסולין משום תחלתו בפסול, דדוקא בעל דבר המסתלק לא אמרינן ביה תחלתו בפסול משום דלא מיקרי עד, כדאמרינן יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר, אבל השלוחין אינן בע"ד אלא שהן נוגעין ומיקרו פסולין, ואם כן גם לאחר שנסתלקה נגיעתן פסולין משום תחלתן בפסול."

8. **רא"ש מכות ז.** **אות י"ג,** וז"ל, "והראב"ד ז"ל כתב בתשובותיו שכל עדות שבטלה מקצתה מחמת פסול קורבה בטלה כולה ולא פלגינן דבורא, דהא לא פליג בהו רחמנא דאמר מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותם בטילה אף שלשה אלמא לא פלגינן עדותם, והא דאמר אדם קרוב אצל עצמו ואין משים עצמו רשע היינו דוקא כשמעיד על עצמו שאין זה עדות כלל אלא כמי שאינו דמי שאין אדם נקרא לעצמו עד פסול כדי שנאמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ודמיא להא דאמר לעיל במקיימי דבר הכתוב מדבר דכי היכי דכשנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול עדותן בטילה הכי נמי כשנמצא לאחד מהן קרוב או פסול שהרי מקצת עדותן בטילה מחמת קורבה, וכי היכי שאין ההורג פוסל את שאר העדים מפני שאין אני קורא בו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הכי נמי כשהוא מעיד על עצמו ועל אחר בכלל אין אני קורא בו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לפי שאין עליו שם עד כלל. ומוכח כדבריו בפ"ק דסנהדרין (דף י.) דקאמר פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה פשיטא דס"א אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן קמ"ל, פי"ד אין אדם קרוב כל כך אצל אשתו שלא תהא עדותו שהוא מעיד עליה עדות פסולה ולבטל כל העדות מפני שבטלה מקצתה בטלה כולה קמ"ל דאשתו כגופו ואין זה עדות כלל הלכך פלגינן דבורא כדפלגינן בגופו, והכי נמי אמר התם גבי פלוני רבע שורי אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל ממונו לא אמרינן פירוש ואף האדם פטור לפי שהוא עדות שבטלה מקצתה.

אגדה - בענין "מה העדות" וסיפור יציאת מצרים

9. **משך חכמה שמות פרק י"ג פסוק י"ד,** וז"ל, "מכילתא (פי' קכה) מה העדות ר' אלעזר אומר מנין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים כו' שצריכין לעסוק בהלכות פסח עד חצות לכך נאמר מה העדות. פירוש, עפ"י מה ששינונו (ראש השנה כה) ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו השנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו, הרי דאע"פ שהן ב"ד בכ"ז בתורת עדות צ"ל להגיד אעפ"י שהעדים הן בעצמן חכמים, ה"נ כתיב עדות וצריך ג"כ לעסוק בהלכות פסח אפילו חכמים ודו"ק."

10. **ריטב"א כתובות יח:**, וז"ל, "אמר להו רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ... אבל הנכון דנפקא לן האי פי' דלא יגיד מדכתיב על פי שנים עדים יקום דבר, אלמא על מה שהעידו בב"ד יתקיים הדין לזכות או לחיוב לאלתר, ואם יכולים לחזור ולהעיד האיך יקום דבר."